

Nhiều hội nghị quốc tế quan trọng đánh dấu thời kỳ kinh tế thế giới thăng qua, trong đó phải kể đến Hội nghị các bộ trưởng kinh tế ASEAN (AEM) tại Brunei, Diễn đàn kinh tế thế giới Singapore, Hội nghị phụ nữ thế giới ở Bắc Kinh, Hội nghị châu Á về AIDS tại Chiang Mai, hai hội nghị sau này tuy mang tính chất xã hội nhưng lại hàm chứa một tác động gián tiếp nơi vấn đề phát triển. Cũng trong tháng 9, một sự cố tài chính đã nổ tung hôm thứ sáu 15.9 sau khi đồng USD xuống giá khiến nhiều thị trường tài chính thế giới chao đảo... như thế đây là một điềm báo trước cho một cuộc khủng hoảng tài chính mới trong những ngày tháng cuối năm 95 này.

kinh tế (BTKT) đã không đi đến một sự nhất trí về việc rút ngắn quá trình hoàn thành AFTA vào năm 2.000. Bù lại, Các bộ trưởng đã đồng ý đưa thêm vào danh sách các mặt hàng sớm giảm thuế (*fast track tariff-cut basket*) vốn gồm 15 nhóm sản phẩm- nhiều mặt hàng công nghiệp, mà việc thực hiện sẽ hoàn tất vào năm 2.000, nhằm đẩy nhanh các trao đổi thương mại trong khối ASEAN. Đây là một cách thức "lách" bài toán rút ngắn thời gian hoàn thành AFTA vào năm 2.000 mà một số nước muốn sớm thực hiện trong khi một số nước khác vẫn không muốn "đục tốc" như thế, vẫn muốn lấy thời hạn 2.003 làm cái mốc cuối cùng. Nói cách khác, nếu như không thể hoàn tất quá trình tự do hoá mậu dịch (AFTA) sớm vào năm

2000, khu vực CEPT bắt đầu từ năm tới, các nước sẽ "hài hoà hoá" với nhau các thủ tục quan thuế và các cách lượng giá các hàng hoá. Một sự hợp tác về quan thuế sẽ được cụ thể hoá qua công tác huấn luyện đào tạo, thống nhất các ấn chỉ khai quan thuế... với sự giúp đỡ về mặt kỹ thuật của Tổ chức Thuế quan Thế giới (World Customs Organisation).

Các diễn biến của hội nghị cho thấy một số nước vẫn muốn dành cho mình một biên độ hoạt động rộng rãi nhằm, hoặc củng cố hoặc đẩy mạnh một số lĩnh vực mà những nước này còn cần phải bảo hộ, trong khi một số nước khác đã thay đổi thái độ bằng cách đưa thêm một số mặt hàng vào danh sách giảm thuế. Vấn đề đưa các mặt hàng nông sản chưa chế biến vào thỏa

trừ mặt hàng gạo ra khỏi thỏa hiệp giảm thuế mặt hàng nông sản chưa chế biến vì e ngại rằng sẽ gây tác động nơi việc canh tác và sản lượng gạo của mình. Vấn đề ở đây là một vấn đề rất cũ đối với AFTA: nếu tự do hoá thị trường nông sản, đặc biệt là gạo, nước hưởng lợi nhiều nhất sẽ là Thái Lan. Những hành động trái nghịch nhau này cho thấy việc thực hiện khung hiệp định CEPT, điều kiện cần thiết của quá trình AFTA hoá không phải là một điều dễ thực hiện do quyền lợi và tiềm năng của mỗi nước khác nhau, thậm chí có khi chênh lệch quá lớn. Trong lĩnh vực công nghiệp, cần chú ý đến lĩnh vực hàng dệt. Hội nghị AEM-9.95 vẫn chưa dứt khoát được rằng sẽ bảo lưu những qui định trước đây định nghĩa hàng dệt của ASEAN để

## MỘT VÀI VẤN ĐỀ TRONG HỘI NGHỊ CÁC BỘ TRƯỞNG KINH TẾ ASEAN

### DANH ĐỨC

#### 1. HỘI NGHỊ AEM 9.95.

Gần gũi nhất với VN là Hội nghị các bộ trưởng kinh tế 7 nước ASEAN (AEM-ASEAN) 2-11/9/1995 tại Bandar Seri Begawan (Brunei) mà trọng tâm là đưa ra một khung giảm thuế chung cho các nước ASEAN trên tổng hợp cơ sở danh sách các mặt hàng giảm thuế của mỗi nước.

Hội nghị này đã khai diễn trước hết với hội nghị của hội đồng ASEAN (ASEAN Council) và trong một bầu không khí như sau: một số nước như Singapore và Brunei muốn thúc đẩy nhanh quá trình AFTA hoá vào năm 2.000; một số nước khác muốn duy trì thời hạn 2.003, không muốn đi nhanh hơn. Đại thể mà nói, thông cáo chung của hội đồng AFTA công bố hôm 6.9 cho thấy các bộ trưởng

2.000 như theo đề xuất của Phó Thủ tướng Amnuay Viravan của Brunei, nước chủ nhà, thì ít nhất cũng hoàn thành được một phần lớn quá trình này qua danh sách giảm thuế nêu trên. Tuy nhiên, toàn bộ danh sách mới các mặt hàng sớm giảm thuế sẽ được đưa ra duyệt lại một lần cuối tại hội nghị AEM sắp tới được tổ chức ngay trước khi hội nghị thượng đỉnh ASEAN nhóm họp vào tháng 12 tới tại Bangkok. Hội nghị AEM-9.95 đã phê duyệt bản báo cáo của hội đồng AFTA về vấn đề giảm thuế xuống còn từ 5 đến 0% vào năm 2.003. Việc thực hiện danh sách các mặt hàng giảm thuế với tốc độ bình thường sẽ hoàn tất như đã định vào năm 2.003. Về mặt kỹ thuật của việc bắt đầu thực hiện cắt giảm thuế theo tinh thần

hiệp AFTA đã là vấn đề tranh cãi gay gắt nhất tại hội nghị. Bộ trưởng Thương mại và công nghiệp Indonesia, S. B. Joedono, đã gây bất ngờ lớn khi rút 14 mặt hàng nông sản trước kia trong danh sách "tạm thời chưa giảm thuế" và đưa vào trong danh sách các mặt hàng "nhạy cảm" không giảm thuế (*sensitive list*). Các mặt hàng này là các nông sản không chế biến. Ngược lại, Bộ trưởng Thương mại và Công nghiệp Malaysia Rafidah Aziz cũng đã gây bất ngờ khi đưa các sản phẩm bằng gỗ và thuốc lá từ danh sách các mặt hàng "chiến lược" không giảm thuế này sang danh sách "tạm thời chưa giảm thuế" (*temporary exclusive list*). Thứ trưởng Thương mại và Công nghiệp Philippines, Cesar Bautista, thì yêu cầu loại

được giảm thuế là phải sử dụng 40% nguyên liệu có nguồn gốc từ các nước ASEAN hay sẽ thay thế những qui định này bằng một khung thỏa hiệp mới. Tuy nhiên, hội nghị cũng đã cho phép mỗi nước có quyền chọn lựa hoặc khung cũ (tức 40% nguyên liệu là nội địa) hoặc một khung mới, nhưng một khi đã chọn một khung tiêu chuẩn nào thì sẽ không được quyền thay đổi sự lựa chọn nữa. Về lĩnh vực bảo vệ quyền sở hữu trí thức, một thỏa hiệp chung sẽ được đưa ra duyệt vào hội nghị thượng đỉnh tháng 12 tới. Tại hội nghị này, Việt Nam đã đưa ra một danh sách các mặt hàng được đề xuất giảm thuế, tuy nhiên một danh sách chính thức sẽ chỉ được đưa ra sau khóa họp của Quốc hội Việt Nam vào tháng 10 tới. ASEAN đề



ngiht Việt Nam sớm giảm thuế vào năm 1996 một mặt hàng đang chịu thuế biểu dưới 20% và giảm thuế xuống còn 20% các mặt hàng đang chịu thuế biểu trên 20%. Tất nhiên, trong toàn cục, thời hạn chốt cho Việt Nam hoàn tất tham gia AFTA, vẫn là vào năm 2.006. Tuy tỷ trọng trao đổi thương mại giữa Việt Nam và ASEAN chưa cao, nhưng các số liệu sau đây của thị trường nội bộ ASEAN rất đáng suy nghĩ: năm 1994 là 111,1 tỷ USD so với 79,1 tỷ USD năm 1993 trong đó trị giá các mặt hàng trao đổi trong khuôn khổ CEPT giữa các nước ASEAN đã là 92,6 tỷ USD năm 1994 so với 64,4% năm 1993, tức tăng 44% (số liệu *The Nation* 7.9.95).

Trong một khía cạnh khác, hội nghị AEM cũng đã thảo luận về vấn đề cốt lõi của sự hoạt động của mình: chọn lựa một khuôn mẫu cho sự nhất trí chung mà khuynh hướng đa số đang nghiêng về thể thức "nhất trí linh hoạt", tức vẫn đi đến một quyết định chung dù rằng không hẳn mọi thành viên đều nhất trí với quyết định đó. Một thông cáo chung về lĩnh vực kinh tế dự trù được đưa ra sau một khoá họp của các quan chức kinh tế cao cấp của ASEAN tại TPHCM vào các ngày 9. 10 tháng 10.1995.

## 2. ASEAN VÀ THẾ GIỚI

Gần gũi nhất với ASEAN là Nhật Bản, nhưng bao trùm lên ASEAN chính là APEC. Sẽ không ngoa khi nói rằng nền kinh tế hầu hết các nước ASEAN dựa trên đầu tư của Nhật cả về mặt KHKH lẫn vốn tư bản. Nhật Bản, trong tư cách chủ đầu tư và đầu tàu KHKH vẫn nắm giữ một vai trò then chốt trong nền kinh tế các nước ASEAN. Thoả thuận về sản xuất xe hơi giữa các nước ASEAN mới đạt được trong hội nghị AEM thật ra chỉ là một sự "phân công lao động" giữa các nước này trong lĩnh vực sản xuất xe hơi Nhật tại các nước này, trong khuôn khổ phân tán (*decentralisation*) ra nước ngoài công nghiệp

sản xuất xe hơi của Nhật. Cũng cần ghi nhớ rằng Nhật đã và đang đòi hỏi một số chỉ phí hoạt động của ASEAN... Tại hội nghị AEM, BT KT các nước ASEAN đã họp riêng với BT Thương mại quốc tế và Công nghiệp Nhật Ruytaro Hashimoto mà nội dung là nhằm đến hội nghị APEC Osaka tháng 11 sắp tới. Thông cáo chung của 2 bên kêu gọi hoàn tất tự do mậu dịch trong khu vực châu Á-Thái Bình dương vào năm 2.020 song sao cho khả thi và chấp nhận được bởi các nước đang phát triển trong APEC. Thông cáo chung này kêu gọi "xét đến tính đa dạng và trình độ phát triển kinh tế trong khu vực châu Á-Thái Bình dương". Nội dung này phản ánh những lo âu của một số nước ASEAN một mai khi mà APEC trở thành một khu vực tự do mậu dịch. Có thể thấy một diễn biến kép trong ASEAN: làm sao nhanh chóng hoàn thành AFTA để làm bàn đạp cho sự tăng tốc phát triển hầu bắt kịp khu vực Đông Bắc Á và sau đó đến năm 2.020 đừng quá thua thiệt so với Bắc Mỹ trong khuôn khổ APEC. Trong một cái nhìn ngược lại, nội dung này phản ánh một xu hướng "bảo hộ mậu dịch" của ASEAN đối với các nước còn lại trong APEC mà cụ thể là Bắc Mỹ. Và Nhật Bản, trong tư cách chủ đầu tư của ASEAN, muốn hợp chung tiếng nói với ASEAN để đối phó với Bắc Mỹ trong hội nghị APEC Osaka sắp tới và trong cuộc chiến tranh kinh tế với Mỹ.

Mặt khác, từ Nam Thái Bình Dương, Australia và New Zealand vốn đang là một khối kinh tế tự do mậu dịch trên cơ sở thoả hiệp CER (*Closer Economic Relations*) giữa 2 nước này với nhau, nay đang có khuynh hướng liên kết với ASEAN. Trong khuôn khổ hội nghị AEM, một thoả hiệp giữa ASEAN và CER đã được thông qua nhằm thiết lập một hệ thống liên kết có tác động đẩy mạnh mậu dịch và đầu tư giữa ASEAN và CER. Tuy nhiên, thoả hiệp này không

có nghĩa là một khu vực tự do mậu dịch AESAN và CER sẽ thành hình mà chỉ dừng lại ở chỗ mở rộng xu thế khu vực hoá (*open regionalism*) tại khu vực này của Thái Bình Dương nhằm đáp ứng yêu cầu tự do hoá mậu dịch trong khuôn khổ WTO. Nói cách khác, ASEAN và CER sẽ là một "tiểu khu vực" nằm trong khu vực châu Á-Thái Bình Dương vốn gồm 18 quốc gia. Thật ra, đây chỉ là một khởi đầu cho việc trao đổi mậu dịch giữa 2 khối, chứ cho đến năm 1994, cán cân ngoại thương giữa 2 khối mới chỉ là 12,5% tỷ USD (nguồn: AFP, 9.9.95). Đây mới chỉ là một sự khởi đầu của một CER (tức Australia và New Zealand) nay đang muốn tự nhận mình là thuộc châu Á thay vì là một "lãnh địa" xa xôi của châu Âu.

Cũng trong tháng 9, các nhà lãnh đạo châu Âu và Đông Á đã gặp nhau tại Singapore - không phải hội nghị thượng đỉnh châu Âu-châu Á Bangkok tháng 3 năm tới- từ hôm 21.9 trong khuôn khổ Diễn đàn Kinh tế Thế giới. Về phía các diễn giả châu Âu nổi bật lên có Thủ tướng Na Uy Gro Harlem Brundtland, Đệ nhất Phó Chủ tịch Ủy Ban E.U. Leon Brittan. Về phía các diễn giả châu Á, cũng có các diễn giả nổi bật như Tổng thống Suharto của Indonesia, Thủ tướng Goh Chok Tong của Singapore, Phó Thủ tướng Amnuay Viravan của Thái Lan. Hai phát biểu sau có thể tóm tắt tinh thần diễn đàn này. Nữ Thủ tướng Na Uy Gro Harlem tuyên bố: "Phương Tây luôn nêu ra những câu hỏi khó chịu về Đông Á, trong đó có vấn đề môi trường và vấn đề nhân quyền". Phó Thủ tướng Amnuay Viravan của Thái Lan tuyên bố: "Khi quý vị (châu Âu) gần nhiều vấn đề khác với mậu dịch, châu Âu rất thường hay xa rời mục đích ban đầu... tức đẩy mạnh trao đổi thương mại với một sự can thiệp tối thiểu vào công việc nội bộ của chúng tôi (châu Á)". Có lẽ ý sau đây của Thủ tướng Hàn quốc Lee Hong Koo

tóm tắt được tình hình quan hệ châu Âu-Đông Á: "Trước hết và trên hết tất cả châu Âu cần phải vượt qua được khuynh hướng hướng nội của mình, châu Á cũng phải vượt qua những thành kiến sẵn có của mình".

Trên đây là đôi nét về một vài diễn biến quan trọng của ASEAN trong tháng 9. Có một diễn biến khác ít được nhắc đến nhưng lại rất đáng quan tâm: cuộc họp các quan chức ngoại giao cao cấp của ASEAN tại Phuket (Thái Lan) bắt đầu hôm 13.9. Tại cuộc họp này, một văn kiện đã được đưa ra để mỗi bên tham khảo. Văn kiện đó mang tên "Quảng bá bản sắc ASEAN và ý thức hiểu biết qua việc tham gia" (*Promoting Asean Identity and Consciousness through Participation*) mà nội dung có thể tóm gọn như sau: "Sự thành công của ASEAN tuy thuộc nơi việc mở rộng sự ủng hộ và tham gia của dân chúng nhằm đưa họ dần dần vào trong các lĩnh vực bao la hơn. Dân chúng sẽ giúp chúng ta (tức các quan chức) xác định được đâu là cách thức tốt nhất để giữ bền lâu được sự phát triển. Phát triển không vì mục đích phát triển mà vì cải thiện được chất lượng của cuộc sống. Trong tinh thần đó, một Tổ chức Nghị viện liên ASEAN (AIPO) đã thành hình như một cơ cấu độc lập, trong đó Việt Nam vừa được chánh thức kết nạp. Làm sao cho con đường hội nhập ASEAN, tham gia AFTA, thực hiện CEPT trở thành con đường mà mọi người dân cùng tham gia một cách có hiểu biết, có ý thức, vì mục tiêu biến sự hội nhập này thành một cơ hội để tăng tốc phát triển cho dù lúc đầu có khó khăn, đó chính là bài toán cần đặt ra và sớm có giải đáp, trong đó cơ bản là thông tin đầy đủ về quá trình ASEAN hoá để các nhà sản xuất, nhà doanh nghiệp lớn nhỏ, nhà nông, ngư dân, và cả sinh viên học sinh... biết mình sẽ phải làm gì hoặc tránh làm gì, bao giờ và như thế nào...■"